

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בהר החר על גבול ארץ אדום לאמר יאסף אהרן אל עמיו – שם משמואל לפרשת חקת

במדבר כ

(יד) וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום כה אמר אחיך ישראל אתה ידעת את כל התלעה אשר מצאתנו :

(יז) נעברה נא בארץ לא נעבר בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאול עד אשר נעבר גבלך :

(כא) וימאן אדום נתן את ישראל עבר בגבלו ויט ישראל מעליו :

(כב) ויסעו מקדש ובאו בני ישראל כל העדה הר הקר :

(כג) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בהר החר על גבול ארץ אדום לאמר :

(כד) יאסף אהרן אל עמיו כי לא נבא אל הארץ אשר נתתי לבני ישראל על אשר מריתם את פי למי מריבה :

(כה) קח את אהרן ואת אלעזר בנו והעל אתם הר הקר :

(כח) ויפשט משה את אהרן את בגדיו וילבש אתם את אלעזר בנו ויקח אתם את אהרן שם בראש הקר וירד משה ואלעזר מן הקר :

(כט) ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל :

(א) וישמע הפנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי :

(ב) וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתן תתן את העם הזה בגדי וחרמתי את עריהם :

(ג) וישמע ה' בקול ישראל ויתן את הפנעני ויחרם אתהם ואת עריהם ויקרא שם המקום חרמה :

במדבר כא

שם משמואל חקת - שנת תרע"ה

על גבול ארץ אדום, ברש"י מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה וכו'.¹ וכבר דקדקנו מה חטא היה, הלוא כך נצטוינו לפתוח בשלום אפילו עם שבע האומות, ואמרנו שהחטא היה שהזכירו תיבת אחיך כאילו מבקשים ודורשים אחר אחוה שלהם. אבל עדיין יש להשיב הלוא התורה עצמה קראה אותם אח לא תתעב אדמי פי אחיך הוא (דברים כג, ח). ונראה דהנה שם יעקב וישראל, יעקב הוא השם מתולדה, וישראל הוא השם שבא מצד מעשיו - >ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך פי אם ישראל< פי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל (בראשית לב, כט), ועל כן זרעו אחריו כשהם במעלה וזכאים מתיחסים בשם ישראל כמו שורש שם ישראל, ובאם לאו מכל מקום זוכין מצד התולדה שהם זרע קודש ואז נקראים ומתיחסים בשם יעקב. והנה כתיב (מלאכי א, ב) אַח עֲשׂוּ לְיַעֲקֹב, היינו שמצד התולדה הוא אח, אבל מצד מעלת ישראל שעליה נקראים ישראל אין לעשו שום אחוה וקורבה להם, על כן לא מצינו הלשון 'אח עשו לישראל' כי לישראל איננו אח כלל. ועל כן נחשב כאן לחטא ששלחו אל מלך אדום כה אמר אחיך ישראל, והוא לימוד לאיש הנושא ונותן עמהם שיזכור ששמו ישראל, ודי לחכימא :

שם משמואל חקת - שנת תר"ע

על גבול ארץ אדום לאמר יאסף אהרן וגו'. ברש"י מגיד מפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה.¹ הנה שמעתי מכבוד קדושת אבי אדומי"ר זצל"ה כי עשו רשעתו היא בפנימיות, ובחיצוניות הוא פושט את טלפיו ומראה שהוא טהור² וכשהתחברו לעשו פגמו בפנימיות ולכך חסרו הצדיק הזה הוא אהרן שהיה פנימיות וכל אותיותיו מורין על זה כמבואר במהר"ל,³ ולכך מכח קדושתו עשה לכל ישראל פנימיים שהיו מכוסים תחת ענן הכבוד,⁴ עד כאן תורף דבריו הקדושים. ויש להבין הלא הוצרכו לשליחות זו, וכן שלחו אחר כך לסיחון כמבואר בכתוב ומה חטאו בזה. ונראה שהפגם היה מה שהזכיר לו לשון אחוה אבל השליחות עצמה היתה כדי שיהיה נכנע לקדושה כמו שכתוב אַז נִבְהָלוּ אֶלּוֹפֵי אֲדוֹם (וגו') >אֵילֵי מוֹאֵב יֹאחֲזֵמוּ רָעַד וגו' אין זה רע. ואדרבא היתה מעלה, דזו תכלית הכוונה שיהיו כל האומות נכנעין לקדושה. אך מחמת שהזכירו לו אחוה ונתקרבו אליו, והיינו ששלחו נצוצי קדושה אל לבו כדי שעל ידי כך יהפך לבבו להיטיב עמהם להניחם לעבור

1 רש"י לבמדבר כ, כג ד"ה על גבול ארץ אדום : מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה וכן הנביא או' ליהושפט (ד"ה כ) בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך :

2 ויקרא רבה יג, ה : ר' פנחס ור' חלקיה בשם רבי סימון מכל הנביאים לא פרסמוה אלא שנים אסף ומשה אסף אמר (תהלים פ) יכרסנמה חזיר מיער משה אמר (ויקרא יא) ואת החזיר כי מפריס פרסה למה נמשלה לחזיר לומר לך מה חזיר בשעה שהוא רובץ מוציא טלפיו ואומר ראו שאני טהור כך מלכות אדום מתגאה וחומסת וגוזלת ונראת כאלו מצעת בימה.

3 מהר"ל, תפארת ישראל - פרק כב : ומפני שהאמצעי לעולם נבחר, שהרי ארץ ישראל שהיא באמצע הישוב נבחרה לקדושה וירושלים באמצע ארץ ישראל נבחרה יותר, ובית המקדש באמצע ירושלים נבחר יותר לקדושה, ולפיכך האמצעי מורה על הבחירה. ולכך בשם אהרן הרי"ש כי אות הרי"ש הוא אמצעי במאות, כי שי"ן הוא אות ג' והוא רוב אותיות המאות ואין זה אמצעי, אבל הרי"ש הוא חצי אותיות המאות והאמצעי עומד בחצי הדבר. וכבר אמרנו כי האמצעי מורה על הבחירה מתוך הכלל, וזהו נגד הבחירה הראשונה שהובחרו ישראל מן האומות, ואחר כך הנו"ן אות אמצעי באותיות העשיריות והוא נגד בחירה שניה שהובחרו הלויים מן ישראל, והה"א בשם אהרן והוא אות אמצעי באותיות היחידים נגד מה שהובחרו הכהנים מן הלויים שנבחרו. והאלי"ף שיש בשם אהרן שהוא כהן גדול כהן הראש על הכהנים, ולפיכך יש בו אלי"ף, ומכל מקום לא נקרא זה בחירה כלל כי מה שנבחרו הכהנים מן הלויים הוא שם אחר לגמרי, אבל מה שנבחר הכהן גדול לראש אין זה שם אחר רק שהוא כהן הגדול ולפיכך בשם אהרן אות אלי"ף, הרי לך כי שם אהרן הוא שנבחר ונתיחד לגמרי.

4 תוספתא סוטה יא, ד : ר' יוסי בר' יהודה אומר כיון שיצאו ישראל ממצרים נתמנו להן ג' פרנסים טובים [אלו] הן משה ואהרן ומרים בזכותן נתנו להם שלש מתנות באר ועמוד ענן ומן באר בזכות מרים עמוד [ענן] בזכות אהרן מן בזכות משה מתה מרים בטלה הבאר וחזרה בזכות משה ואהרן מת אהרן בטל עמוד הענן וחזרו שניהם בזכות משה מת משה בטלו שלשתן ולא חזרו שנאמר (זכריה יא) ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד וגו' והצרעה לא עברה את הירדן אלא עמדה על שפת הירדן וזרקה בהן מרה :

דרך ארצם כמי שעושה טובה לאחיו, ואדום אחרי שבפנימיותו הוא רע, לא די שלא הועיל לו להיות טוב ומטיב עמהם, אדרבא נכנסו בו עזות וגיאות עד שיצא לקראתם ואמר אתם מתגאים בירושתכם אני אצא עליכם במה שהורישני אבי,⁵ והרי נפגמו נצוצי הקדושה ששלחו לו, שהרי סייעוהו להרשיע עוד יותר. ומאחר שפגמו בנצוצי הקדושה שהם פנימיים על כן חסרו הצדיק הזה, ונסתלקו ענני הכבוד, שהיה עושה אותם פנימיים, ועל כן בא והלחם עמהם הַפְּנֵנִי מִלֶּךְ עָרֶךְ שהוא עמלק ימך שמו⁶ שרשעתו היא גם כן בפנימיות וכסות ולשון שינה,⁷ ובפרקי דרבי אליעזר דרכן של עמלקים לחשוב את הסוד בלבם ואינם מגלים בפייהם שנאמר וַיֹּאמֶר הָמֶן בְּלָבוֹ (אסתר ו, ו),⁸ וזה הוא קליפה ומקור השקר והצביעות והחנופה. ועל זה היה התיקון וַיִּדְרֵךְ יִשְׂרָאֵל נֶדֶר, ישראל סבא ונאמר (מיכה ז, כ) תִּתֵּן אֶמֶת לַעֲקֵב הַהִיפֵךְ מעשו שפושט טלפיו ומראה שהוא טהור.⁹ ובאמצעות זה באו לנדר שהוא נ' דר, שהוא למעלה מז' ימי הבנין, ולמעלה מכל הלבושים והשתנות, וזה היה תיקון לפגם הנ"ל, והבן. ובאמת מצות שבת היא נמי תיקון לזה, ששבת היא פנימיות מעין עולם הבא, והיא היפוך מדת עמלק כמבואר בפרקי דרבי אליעזר בשבת כתיב זכור ובעמלק כתיב זכור. והבן :

שם משואל חקת - שנת תרע"ח

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בהר ההר על גבול ארץ אדום לאמור, יאסף אהרן אל עמיו וגו'. וברש"י מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה. וכבר דברנו איך היה העונש מקביל לחטא :

ויש עוד לומר דהיות ידועין דברי הזוהר הקדוש (ח"ג פ"ח). דבאשר היתה מהות אהרן אוהב שלום ורודף שלום ואסגי שלמא בעלמא לפיכך נבחר לעשות שלום בפמליא דלעילא ולחבר עליונים ותחתונים, וע"כ כשנתחברו לעשו הרשע ופגמו בבחינת החיבור נסתלק מהם המחבר :

ויש לומר עוד בלשון אחר, דהנה כבר הגדנו דהאור שנברא ביום הראשון שנגנו לצדיקים לעתיד לבוא מפני הרשעים הוא בחינת החסד והאהבה שהרשעים היו משתמשין בו לטנופי דהאי עלמא, על כן נגנו כמו שכתוב (תהלים צ"ז) אור זרוע לצדיק, ובזוהר הקדוש (ח"ב קמ"ט). דהוא זרוע ועושה פירות ומהפירות הללו הוא קיום העולמות וחיותם. והנה אהרן מדתו להמשיך חסדים לעולם, אבל עדיין יש חשש שלא ישתמשו בו הרשעים כנ"ל, והגדנו דבמדתו של אהרן שהיה בוש לקרב למזבח והי' מתירא שמא מעלתי בשמן המשחה וכמו שכתוב (מלאכי ב') ואתם לו מורא ויראני ומפני שמי נחת הוא, מדה זו היא כתיב פני החיצונים, וכמו שהגיד כבוד קדושת אבי אדמו"ר זצלה"ה שבה במדה שאדם עומד מרחוק ומתירא לקרב לפניו ממחיצתו, כן לעומתו החיצונים מתרחקין ממנו ומתיראין מלקרב אליו, עכ"ד. וי"ל דכמו שמתיראין ממנו כן מתיראין לקרב לחסדים שהמשיך, וע"כ נבחר להמשיך החסדים אהרן דוקא, וז"ש הרמב"ן שכל ימי אהרן הי' הוא בעצמו מדליק המנורה ולא אחד מבניו, אף שכל זרעו אחריו נתקדשו בקדושתו, מ"מ הדלקת המנורה, שהיא ביחוד מורה על האור שנברא ביום הראשון, נמסרה לאהרן דוקא כל ימי חיותו, וע"כ כשנתחברו לעשו הרשע ושוב אין כחות החיצונים עומדים כ"כ מרחוק, חסרו הצדיק הזה, כענין האור שנברא ביום הראשון שנגנו כנ"ל :

וי"ל עוד, דהנה יש להבין מה עוול נמצא בשליחות זו למלך אדום הלוא כד נצטוונו לפתוח בשלום, ובן שלח משה אח"ז לסיחון דברי שלום לאמר אעברה בארצך, ובפי דברים ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון, ממדבר קדמות ממך למדתי כו' כברש"י שם, ולמה נחשב כאן לפגם. ומכבר הגדנו שהקושיא היתה הלשון "אחיד" שלא שלחו לו אלא בלשון חיבור אליו שמחמת האחוה יעשה עמהם חסד ויניחום לעבור בארצו. אך עדיין אינו מיושב כל הצורך, שהרי הכתוב עצמו קוראו אחיד לא תתעב אדומי כי אחיד הוא, וכן כתיב אתה עובר היום בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר, א"כ מאחר שהקב"ה קוראו אחיד, למה יהי' זה פגם בדברי מרע"ה :

ונראה דהנה ברש"י ומה ראה להזכיר כאן אחוה אלא א"ל אחים אנחנו בני אברהם שנאמר לו כי גר יהי' זרעך ועל שנינו הי' אותו החוב לפורעו, והנה אמרו ז"ל (נדרים ל"א). כי ביצחק יקרא לך זרע, ביצחק ולא כל יצחק, וא"כ באמת מי שאיננו בכלל זרע אברהם איננו בכלל כי גר יהי' זרעך ולא הי' מוטל על עשו לפרוע חוב הגלות, וע"כ נחשב פגם בדברי מרע"ה ששלח למלך אדום דברים אלו, וידועים דברי מהר"ל בס' התיבנות (נתיב האמת פ"א) בהאי צורבא מרבנן ור' טבות שמי' דאפי' יחבי לי' כל חללי דעלמא לא הוה משני בדבורי' פעם אחת וכו' שרמז אל מרע"ה ע"ש ותרא אותו כי טוב עי"ש : ולפי האמור יש לפרש הא דבשביל זה חסרו הצדיק הזה, דהנה במדרש (שמ"ר פ"ה סי' י"ג) שלח אורך ואמתך המה ינחוני ר' עזרי' אומר חסד זה משה שעשה חסד עם יוסף ואמת זה אהרן דכתיב תורת אמת היתה בפיהו, וע"כ בשביל שפגמו במדת האמת חסרו את אהרן :

5 **מכילתא בשלח ב** : במשה מהו אומר (במדבר כ') וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום וגו' וירדו אבותינו מצרימה ונצעק אל ה' וישמע קולינו. אמר להם משה אתם מתגאים על מה שהוריש לכם אביכם יצחק דכתיב (בראשית כ"ז) הקול קול יעקב (במדבר כ"א) וישמע ה' את קול ישראל ואלו מתגאים על מה שהוריש להם אבינו יצחק דכתיב בראשית כ"ז והידיים ידי עשו שם ועל חרבך תחיה. הדא הוא דכתיב (במדבר כ') ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך שאינן בטוחים אלא בחרב.

6 **במדבר רבה יט, כ** : וישמע הכנעני מלך ערד את מוצא כיון שמת אהרן נסתלקו ענני כבוד ונראו כאשה פרועה מי היה מלך ערד זה עמלק שנא' (שם יג) עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבוסי והאמורי יושב בהר והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן והיה יושב על הפרצה כיון ששמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד מיד נתגרה בהם דרך האתרים התייר הגדול שתר להם את הדרך שנאמר (שם י) וארון ברית ה' נוסע לפנייהם וילחם בישראל אם עמלק היה למה נקרא שמו כנעני לפי שנאסרו ישראל להלחם בבני עשו שנא' (דברים ב) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר כשבא עמלק נתגרה בהם פעם ושתיים אמר להם הקב"ה אין זה אסור עליכם כבני עשו הרי הוא לכם ככנענים שנא' בהם (שם כ) כי החרם תחרימם לכך נקרא כנעני מעולם רצועות מרדות היה עמלק לישראל את מוצא כיון שאמרו (שמות יז) היש ה' בקרבנו מיד ויבא עמלק (במדבר יד) ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה וירד העמלקי והכנעני וכאן וישמע הכנעני מלך ערד את מוצא כשמת אהרן יצא עליהם עמלק וחזרו לאחוריהם ז' מסעות ; השוה **תנחומא חקת יח**.

7 **רש"י במדבר כא, א** : ד"ה יושב הנגב : זה עמלק שנאמר (במדבר יג) עמלק יושב בארץ הנגב ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם והם אינם כנענים ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונו לשון כנען אמרו נתפלל סתם שנאמר אם נתון תתן את העם הזה ביד :

8 **פרקי דרבי אליעזר נ** : כל זרעו של עמלק אין מגלין הסוד בפיהם ואומרים בלבן, שנאמר (אסתר ו, ו) וַיֹּאמֶר הָמֶן בְּלָבוֹ.

9 **מדרש תהילים מזמור פ** : משה אמר, (ויקרא יא, ז) את החזיר כי מפריס פרסה הוא. מה החזיר פורס טלפיו, כלומר, ראו שאני טהור. כך עשו הרשע גונב וגוזל וחומס, ומראה כאילו הם דינים של אמת.